

*Кондрашова А. В.,
викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 1
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ЛЕКСИЧНОГО МАТЕРІАЛУ У ВИКЛАДАННІ ESP

Анотація. Стаття присвячена основним складнощам, які виникають у викладачів курсів English for Specific Purposes. Наголошується на необхідності уважної та детальної розробки курсу з урахуванням потреб та вимог студентів. Підкреслюється ефективність застосування технік побудови лінгвістичних корпусів при опануванні лексичною базою певної тематики. Обґрунтовується ефективність командного підходу у викладанні курсу – комбінації зусиль предметного викладача та викладача англійської мови.

Ключові слова: English for Specific Purposes, лексичний матеріал, корпус текстів, командний підхід у викладанні.

Постановка проблеми. Проблема викладання іноземної мови нині дуже актуальна, адже зміни в характері освіти все більше орієнтують на вільний розвиток, творчу ініціативу, конкурентоздатність та мобільність майбутніх спеціалістів. Останні дослідження показали, що появу English for Specific Purposes (англійської мови за професійним спрямуванням, далі – ESP) спричинили вимоги електронної епохи, революція у мовознавстві та концентрація уваги на потребах студентів. Вимоги студентів у появі кардинально нової, якщо можна так сказати, революційної лінгвістики, були основною причиною розвитку програм ESP. Величезна експансія наукової, технічної та економічної діяльності підвищила попит на вивчення курсів англійської мови спеціального вжитку. Революційні лінгвісти зосередили увагу на тому, якою мовою послуговуються в реальних ситуаціях. На їхню думку, англійська мова повинна змінитися в певних контекстах. Ефект розвитку ESP призвів до посилення тиску на викладачів англійської мови. Визнається, що традиційні англійські вчителі, як правило, розглядають англійську як загальну ціль, як спеціалізовану дисципліну та демонструють вороже ставлення до відокремлених напрямків мови, наприклад до англійської мови для науки та техніки, англійської для бізнесу та економіки тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує декілька представлень інтерпретації потреб студента. Розглянемо ту, що запропонував Х. Віддовсон [1, с. 45]. Він стверджує, що одна з них – це потреба в цілеспрямованому визначенні мети навчання і пов'язане з цим ставлення до навчання. Інша – потреба орієнтації на процес, пов'язана з цим стратегія навчання (засоби навчання, що використовуються). Порівняно з традиційними лінгвістами, революційні вчені зосередили увагу на методах, за яких мови використовуються в реальних ситуаціях. Д. Уолс зазначив, що більшість досліджень лексики та ESP були зосереджені на мові, а не на педагогіці [2, с. 30]. Більшість дослідників вважають, що зазвичай структура курсу побудована таким чином, що потреби студентів переадресовують до певної лексичної бази, наприклад: англійська для державних службовців, для поліцейських та для посадовців тощо. Незалежно від потреб студента, програми ESP повинні зосереджуватися на

різних стратегіях навчання, схемах, мотиваціях та інтересах. Матеріали ESP відіграють важливу роль у розробці успішної програми ESP. П. Набабан [3, с. 78] зазначив, що найбільш важливими елементами для розробки навчальних програм ESP є окремі напрямки роботи та особливості студентів. Навчальні матеріали ESP повинні ґрунтуватися на програмі, яка охоплює всі потреби студентів у своїх поточних дослідженнях та майбутніх професіях. Зміст може бути визначений аналізом необхідності та доцільності того чи іншого матеріалу. Відомі дослідники (М. Холидей, А. Макінтош, П. Стрєвенс [4, с. 56]) відзначають, що розробка курсу відповідно до потреб студентів є пріоритетом для пошуку матеріалів ESP. Відповідно до пропозицій Дж. Мунбі для матеріалів ESP, специфікація навчальної програми безпосередньо визначається з урахуванням комунікативних вимог студентів [5, с. 31]. Потреби студентів повинні бути першими критеріями розробки курсу. Після того, як зміст буде визначений, проаналізований та організований, вчителі матимуть ефективні навчальні матеріали, щоб викладати впевнено, професійно та достовірно. Викладання лексики ESP є однією з найважливіших компонентів навчальної практики для впровадження успішних програм. Вибір лексичного навантаження є найважливішим раннім завданням, що служить основою для структури навчальної програми.

Метою статті є: визначити та описати ефективні методи опанування лексичного матеріалу, виявити основні проблеми при викладанні ESP, обґрунтувати важливість складання та застосування корпусів текстів при викладанні ESP, Підкреслити ефективність командного методу викладання курсу ESP.

Виклад основного матеріалу. Процедура розробки курсу ESP полягає у визначенні змісту навчальної програми щодо лінгвістичних елементів за основними критеріями, до яких належать частота, діапазон та охоплення [5, с. 61]. Основними принципами оперування лексичними засобами є аналіз мовних компонентів та виділення їхніх лексичних одиниць. Мовний зміст планується відповідно до семантичних вимог студентів. П. Набабан зазначив, що компонент лексики є центральним ядром численних програм ESP [3, с. 81]. Стратегії вивчення лексики ESP та її засвоєння мають бути основним акцентом на заняттях. Доречним та ефективним способом досягнення цієї мети стала корпусна лінгвістика, а саме її основа – корпус текстів. Під корпусом текстів розуміють будь-яке зібрання усних або письмових текстів з метою вивчення мови [6, с. 270]. У вузькому значенні під корпусом розуміють зібрання текстів в електронній формі, що презентує певну мову [8, с. 20]. У контексті власне корпусної лінгвістики корпус визначають як велику колекцію зразків письмових та усних текстів, доступних в електронній формі, зібраних науково обґрунтованим способом для презентації

певного різноманіття або вживання мови [8, с. 3]. Побудова корпусу є ефективним засобом для засвоєння тематичного словника ESP. Крім цього слід зазначити, що побудова електронного корпусу текстів вимагає розуміння основ програмування, тому студентів можна активно долучати до процесу обробки текстів за їхньою спеціальністю. Словниковий запас є основною перешкодою для студентів технічних спеціальностей при вивченні ESP. Корпусні дані можуть допомогти учням подолати труднощі з опанування лексики. Дані корпусу відіграють вирішальну роль у розробці списків слів на позначення понять, необхідних для опанування професії. Деякі дослідники пропонують використовувати посібники, що базуються на корпусі. Це може сприяти покращенню навичок читання для студентів технічних спеціальностей. Крім того, дані корпусу можуть бути використані для написання інструкцій. Дослідники корпусної лінгвістики зазначають, що декілька рядків відповідей при отриманні запиту можуть допомогти виявити граматичні особливості, колокації та семантичні зв'язки окремих лексичних одиниць.

Основою ESP курсу має стати інтеграція даних корпусу в аудиторну діяльність. Ще один ефективний аспект опанування лексичного матеріалу – застосування структурного аналізу у навчанні. Стратегії вивчення слів є ефективною тактикою для оволодіння лексикою ESP. Встановлення зв'язку між правописом та вимовою може значно розширити можливості розпізнавання та читання спеціальної лексики, оскільки англійська мова є алфавітною мовою. Розшифровка та розпізнавання слів є важливими факторами, що покращують розуміння і швидкість читання. Знання основних префіксів, коренів, суфіксів та словотворення допомагають учням розшифрувати спеціальні слова. Розподіл невідомого слова на його структурні компоненти та розуміння значення цих структур називається структурним аналізом. Дослідники зазначають, що вивчення різноманітних афіксів може успішно сприяти структурному аналізу лексики ESP студентами технічних спеціальностей. Знаючи лише декілька коренів, префіксів і суфіксів, студенти можуть визначити значення багатьох слів. Крім того, ефективне навчання формуванню слова може допомогти студентам запам'ятовувати лексичний матеріал.

Нестача викладачів є ще одним суттєвим викликом в реалізації програми ESP. Проблема полягає в тому, що деякі вчителі мови відчують свою некомпетентність при викладанні курсів лексики ESP. Дж. Евер та Е. Хьюз у своїй статті зазначають, що традиційна, класична підготовка викладача може спричинити антинаукові упередження, які неможливо приховати від студентів [9]. Командне викладання є ефективним методом подолання дефіциту викладачів англійської мови спеціального вжитку та може також допомогти вчителям мовлення розвивати позитивне ставлення до диверсифікованих дисциплін.

Було проведено опитування серед студентів 3–5 курсів факультету теплоенергетичного факультету Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» таких спеціальностей: інженерія програмного забезпечення, комп'ютерні науки та інформаційні системи та технології. Студенти мали відповісти на декілька питань, а саме:

1. What are the learning resources for your acquisition of English computer terminology?

2. What is the main purpose for you to learn English computing terminology?

3. What are your learning difficulties while learning English computing terminology?

4. Who would you consider to be the most appropriate teachers for English computing terminology?

5. Do you think weekly teaching hours for English computing terminology courses should be increased?

6. Please describe what you have learned and the learning difficulties you have encountered during the English computing terminology classes, and your expectations for the course.

Результати опитування показали, що співпраця мовних вчителів та предметних викладачів була б найкращим методом навчання для студентів. Ще одним позитивним аспектом навчання в команді є покращення навчальної мотивації студентів для опанування лексики ESP. Результати опитування показали, що викладання в команді переважало інші підходи до навчання для студентів-програмістів. Крім того більшість студентів зазначила, що кількість годин англійської мало би бути збільшено, щодо перекладу термінології, більшість студентів наголошувала на тому, що зазвичай комп'ютерна термінологія не потребує перекладу, вони розуміють значення, а український варіант не потрібен. Предметні вчителі можуть навчити їх знанням програмування, тоді як вчителі мови можуть навчити їх точної вимови. Незважаючи на те, що навчання в команді є тенденцією у викладанні курсів лексики ESP, існують перешкоди для успішної реалізації програми ESP за допомогою кооперативного навчального підходу. Багато дослідників визнають, що основною причиною нездатності працювати разом у тому ж класі викладачам мови та предметним викладачам полягає в тому, що вони воліють зберігати автономію у власному предметі. Однак, викладачі англійської мови спеціального вжитку та вчителі профільних предметів повинні відмовитися від деякої автономії, заради інтересів студентів. Співпраця викладачів мови та профільних предметів має відбуватися на засадах рівності та взаємоповаги, а також з усвідомленням важливості внеску кожного з учасників. А. Коксхед зазначає, що для досягнення ефективності курсу ESP слід визначити пріоритетність розміру корпусу, що може складати від мільйонів слів тексту до однієї статті журналу, та вибору відповідного словника з різних доменів [10]. Лінгвісти повинні присвячувати більше часу створенню словників для різноманітних спеціальностей урізних галузях ESP.

Висновок. Таким чином, взаємодія між викладачами предмету та вчителями мови, вибір відповідного змісту та ставлення до студентів – усе це суттєво впливає на навчальні програми для лексики ESP. Навчальні матеріали ESP повинні ґрунтуватися на програмі, яка охоплює усі потреби студентів у своїх поточних дослідженнях та майбутніх професіях. Зміст може бути визначений аналізом доцільності. Розробка курсу має базуватися на потребах студентів, тоді як специфікація навчальної програми безпосередньо визначається з урахуванням комунікативних вимог студентів. Потреби студентів повинні бути першими критеріями розробки курсу ESP.

Словниковий запас є основною перешкодою для студентів технічних спеціальностей при вивченні ESP. корпусні дані можуть допомогти студентам подолати труднощі з опанування лексики. Ще один ефективний аспект опанування лексичного матеріалу – застосування структурного аналізу у навчанні. Командне викладання є ефективним методом подолання дефіциту викладачів англійської мови спеціального вжитку.

Література:

1. Widdowson H. On the limitations of linguistics applied. Applied Linguistics. URL: <http://dx.doi.org/10.1093/applin/>.
2. Swales J.M. Genre analysis: English in academic and research settings. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1990. 274 p.
3. Nababan P.W. E. S. P. Materials Preparation in a Foreign Languages Situation. URL: <https://catalogue.nla.gov.au/Record/5566661>.
4. Halliday M. A. K., McIntosh A., & Stevens, P. The linguistic sciences and language teaching. London: Longmans. 1964. 322 p.
5. Munby J. Communicative syllabus design. Cambridge: Cambridge University Press. 1978. 232 p.
6. Лендау С. І. Словники: мистецтво та ремесло лексикографії / пер. з англ. О. Кочерга. К.: К. І. С., 2012. 480 с.
7. Демська-Кульчицька О. Основи національного корпусу української мови: монографія. К.: Інститут української мови НАНУ, 2005. 219 с.
8. Dash N. S. Corpus linguistics and language technology: with reference to Indian Languages. New Dehli: Mittal Publications, 2005. 445 p
9. Ewer, J. E., Hughes-Davies E. Further notes on developing an English program for students of science and technology. ELT Journal, 1972. № 26(3), P. 269-273. URL: <http://dx.doi.org/10.1093/elt/XXVI.3.269>
10. Coxhead A. Vocabulary and English for Specific purposes research. New York: Routledge, 2000. 270 p.

Кондрашова А. В. Эффективные методы презентации лексического материала в курсе ESP

Аннотация. Статья посвящена основным трудностям, которые возникают у преподавателей курсов English for

Specific Purposes. Отмечается необходимость внимательной и детальной разработки курса с учетом потребностей и требований студентов. Подчеркивается эффективность применения техник построения лингвистических корпусов при овладении лексической базой определенной тематики. Обосновывается эффективность командного подхода в преподавании курса – комбинации усилий предметного преподавателя и преподавателя английского языка.

Ключевые слова: English for Specific Purposes, лексический материал, корпус текстов, командный подход в преподавании.

Kondrashova A. The effective teaching method in ESP vocabulary courses

Summary. The article is dedicated to the main challenges that English for Specific Purposes course teachers faced with. There is a need for a careful and detailed development of the course, taking into account the needs and requirements of students. It is emphasized the effectiveness of the use of techniques for constructing linguistic corpus when mastering the lexical base of a certain subject. The effectiveness of the team approach in course teaching is substantiated - a combination of efforts of the subject teacher and the teacher of the English language.

Key words: English for Specific Purposes, lexical material, corpora data, team approach in teaching.